

DOI: [https://doi.org/10.18524/2410-2601.2022.1\(37\).281826](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2022.1(37).281826)

УДК 130:2

Крістіна Золотарьова

ВИДАВНИЦЬКА СПРАВА В УМОВАХ ВІЙНИ:

ЧАРЛЬЗ ДІККЕНС. «ПОВІСТЬ ДВОХ МІСТ»

Що краще розповідь про час, ніж справжній «історичний свідок» – продукт того часу, для людей того часу?! Таким «свідком» в цьому невеличкому дослідженні предстане книга 40-х років ХХ століття – Чарльз Діккенс, «Повість двох міст», видавництва «Blackie & Son Limited (London and Glasgow)».

Саме завдяки цій книзі вдалося доторкнутися до видавницької індустрії «wartime», розглянути основні виклики, з якими стикалась галузь книжкового видавництва, та дослідити нестандартні рішення для гідної відповіді на ці виклики у Великій Британії. Крім того, справжнім натхненням стають люди, котрі відчували потребу у книжках, незважаючи на всі труднощі та небезпеку, які з собою приніс «wartime» – Друга світова війна.

Ключові слова: *видавницька справа, книжки, Друга світова війна, Діккенс, військова економічна угода, Асоціація видавців, wartime, home front, paper rationing, Dunkirk spirit, військова економіка.*

“Books, in all their variety, offer the human intellect the means by which civilization may be carried triumphantly forward.”

Winston Churchill

Ця книга, що в цьому дослідженні датується початком 40-х років ХХ століття, є прикладом видавницького стандарту – Угоди, яку було запроваджено у Великій Британії під час Другої світової війни. А саме – Book Production War Economy Agreement (1942), що було укладено між видавцями (Publisher Association) Великої Британії та керівництвом держави (в особі – Ministry of Supply). Ця угода, яка носила переважно рекомендаційний характер, в першу чергу, мала відношення до раціоналізації використання ресурсів, необхідних для видавництва книжкової продукції (нормування та стандартизації друкованих видань, що відповідали б на основні виклики в обмежених економічних умовах). Слід окремо зазначити, що угода була ініційована саме Асоціацією, бо це була відповідь на несправедливе (на думку видавців) розподілення паперу, а саме на Paper rationing, що було запроваджено The British Ministry of Informations [Holman 2005]. У такому контексті слід розглядати і більш раннє створення The Paper Control Committee, що контролював використання видавцями паперу та виступав їх захисниками перед Міністерством постачання [Vassilopoulos

2021].

К. Фостер, посилаючись на велике дослідження В. Холлман «Друк до перемоги: видавництво книжок у Великій Британії, 1939–1945» (2015), дає загальні нариси практичної реалізації Угоди, характерним є саме конкретні вимоги до видавців. Серед яскравих прикладів: «вступний матеріал» не може перевищувати чотири сторінки; розрив між розділами – мінімальний відступ, на тій же сторінці; мінімальна кількість слів на сторінку (в залежності від формату: 375 або 478 слів) або баланс розміру сторінки та шрифту – не менше 58% наповнення сторінки шрифтом [Foster 2015].

Наше видання Чарльза Діккенса (іл. 1) має такі характеристики: розмір (13x18,5x3 см.), кількість шрифту на сторінці (не менше 350 слів на сторінку), «вступний матеріал» (поліхромна ілюстрація як авантитульна сторінка (іл. 2), титульна сторінка / лист – менше чотирьох), відступ між розділами – не більше 1 см., поля – 2 см. (не враховуючи верхні, бо там дається розділ книги і нумерація сторінок), дуже тонкий папір. Окремо, не дивлячись на певні регуляційні обмеження, привертають увагу кількість та якість ілюстрацій, для якої виділяється цілий лист, тобто з однієї сторони розташовується зображення, з іншої – пустий простір: авантитульна сторінка – 1 поліхромна ілюстрація на крейдовому щільному папері (іл. 11 «Lucie's Farewell»); всього в тексті 7 монохромних ілюстрацій (іл. 4 «The Shoemaker's Visitor», іл. 5 «A Disappointed Drudge», іл. 6 «Monsieur Le Marquis», іл. 7 «Sydney Carton's Last Confidence», іл. 8 «Madame Defarge», іл. 9 «Lucie», іл. 10 «Twenty-Three!»). Дані характеристики свідчать про те, що ця книга відповідає Угоді і є такою, що видавалась в період Другої світової війни (40-і роки XX століття) у Великій Британії, про що свідчить позначка (та еклібрис) видавництва «Blackie & Son Limited (London and Glasgow)» на титульній сторінці, але головною ознакою та ключовою деталлю в даному випадку виступає еклібрис, який знаходиться на зворотній стороні титульної сторінки.

Еклібрис у вигляді лева, що сидить над книгою з характерним надписом «*Book production war economy standard*» (іл. 3) та «*The paper and binding of this book conform to the authorized economy standards*» і є тим «знаком якості», який підтверджував дотримання всіх рекомендацій Асоціації та Міністерства постачання. Завдяки цій деталі стає очевидним, що книга була видана, позначок та зазначень року видання – немає, в 40-і роки XX століття (не раніше 1942 року та не пізніше 1945 року, хоча ключовою датою завершення обмежень для цієї сфери діяльності Асоціація видавців [Vassilopoulos 2021] визначає 6 березня 1949 року).

Зрозуміла позиція книговидавців, що старались врятувати свою справу та продовжувати приносити знання та відкривати «нові світи» для населення,

що знаходиться в «wartime». Тим не менш, це було необхідне рішення та відповідь на всі виклики (в першу чергу – економічні), з якими стикалася держава в такий непростий час. Обмеження та економія, раціональне використання ресурсів, торкнулось усіх сфер життя (наприклад: їжа, одяг). Доречним буде згадати такий термін як «home front» [Harris 1992], що яскраво ілюструє трансформацію британського суспільства в умовах тотальної війни: фізична та психічна мобілізація, єдність, самоорганізація, жертвовність, чуйність, зібраність, «Dunkirk spirit».

Кажучи про попит на книжки в часи Другої світової війни саме у Великій Британії, слід відзначити невпинну жагу до читання, пізнання нового, пошуку «відповідей на питання, що хвилюють зараз» [Hench 2010]. Здається, що в повсякденному житті і так було достатньо захоплюючих подій, але саме в часи, коли війна затягувалась і не було видно її кінця чи фіналу, а суспільство починало втомлюватись від невизначеності та постійного відчуття «calm before the storm», книжки ставали справжнім порятунком від важкої для сприйняття та розуміння реальності – нової реальності. Саме цим, зокрема, пояснюється постійно зростаючий попит на книжки різних форматів та жанрів в 40-х роках ХХ століття.

Аналогічний пакт (Book Production War Economy Agreement) – стандарт був прийнятий і в США (між OWI – Управлінням військової інформації та АРА/ ААР – Американською асоціацією видавців), що мав менші обмеження для видавців та надавав великі можливості для національних виробників [Hench 2010]. Ця тема потребує більш детального дослідження, бо саме питання літератури та книг з фокусом на «postwar» превалює, та буде розглянута в подальших публікаціях.

Екслібрис, який зустрічається в США в часи Другої світової війни, містить характерну цитату Франкліна Рузвельта, яка влучно відображає загальну надихаючу концепцію «wartime» та «postwar» книговидавничої справи у США часів 40-50 років ХХ століття: «Books are weapons in the war of ideas».

Список використаних джерел і літератури

- Forster, C. (2013) *Typography versus... The Book Production War Economy Agreement*. URL: <http://clofster.com/2013/06/book-production-war-economy/> (дата звернення: 10.01.2022).
- Harris, J. (1992) *War and Social History: Britain and the Home Front during the Second World War*, in: *Contemporary European History*, vol. 1, no. 1, pp. 17–35. *JSTOR*, <http://www.jstor.org/stable/20081424> (дата звернення: 10.01.2022).
- Hench, J. B. (2010) *Books As Weapons: Propaganda, Publishing, and the*

Battle for Global Markets in the Era of World War II. Cornell University Press.

Holman, V. (2005) *Carefully Concealed Connections: The Ministry of Information and British Publishing, 1939–1946*, in: *Book History*, vol. 8, pp. 197–226. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/30227376> (дата звернення: 10.01.2022).

Vassilopoulos, M. (2021) *The history of the Publishers Association. Publishers Association*. 05.05.2021 URL: <http://www.publishers.org.uk/publishers-association-history/30227376> (дата звернення: 10.01.2022).

Kristina Zolotarova

**PUBLISHING INDUSTRY IN WARTIME:
CHARLES DICKENS “ATALE OF TWO CITIES”**

Books, in all their variety, offer the human intellect the means by which civilization may be carried triumphantly forward.

Winston Churchill

What better way to tell about the time than a real “historical witness” – a product of that time, for the people of that time?! As such a “witness” in this small researched book from the 40s of the 20th century – Charles Dickens “A Tale of Two Cities”, published by “Blackie & Son Limited (London and Glasgow)”.

Thanks to this book, it was possible to touch on the “wartime” publishing industry, consider the main challenges faced by the book publishing industry and explore non-standard solutions for a decent response to these challenges in Great Britain. In addition, people who felt the need for books despite all the difficulties and dangers brought by “wartime” – the Second World War – become a real inspiration.

This book, which in this study dates from the early 1940s, is an example of the publishing standard – the Agreement – which was introduced in Great Britain during the Second World War. Namely, the Book Production War Economy Agreement (1942), which was concluded between the publishers (Publisher Association) of Great Britain and the state leadership (represented by the Ministry of Supply). This agreement, which was mainly of a recommendatory nature, was primarily related to the rationalization of the use of resources necessary for the publishing of book products (regulating and standardizing printed publications that would respond to the main challenges in limited economic conditions). It should be noted separately that the agreement was initiated by the Association itself, because it was a response to the unfair (in the opinion of publishers) distribution of paper, namely to Paper rationing, which was introduced by The British Ministry of Information [Holman 2005].

In this context, the earlier creation of The Paper Control Committee, which controlled the use of paper by publishers and acted as their defender before the Ministry of Supply [Vassilopoulos 2021], should be considered.

Speaking about the demand for books during the Second World War in Great Britain, one should note the incessant thirst for reading, learning new things, and searching for “answers to questions that concern us now” [Hench 2010]. It seems that there were already enough exciting events in everyday life, but it was precisely in the times when the war dragged on and there was no visible end or finale, and society began to tire of uncertainty and the constant feeling of “calm before the storm”, books became a real salvation from difficult to perceive and understand reality – a new reality. This explains the constantly growing demand for books of various formats and genres in the 1940s.

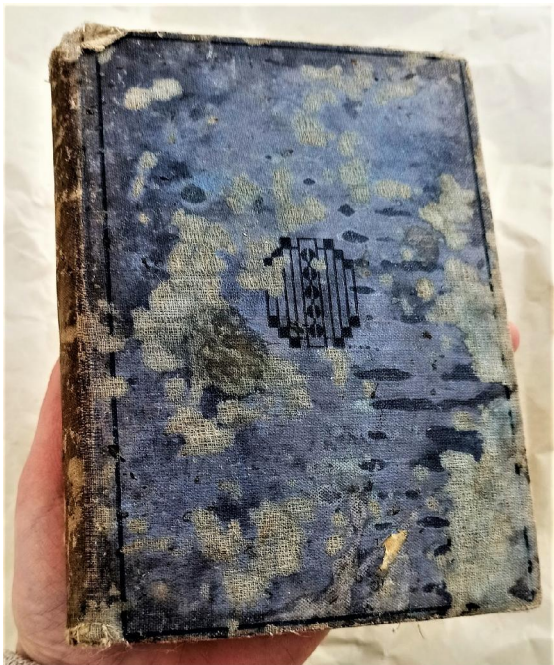
Keywords: publishing, books, World War II, Dickens, war economic agreement, Publishers Association, wartime, home front, paper rationing, World War II, Dunkirk spirit, War Economy.

References

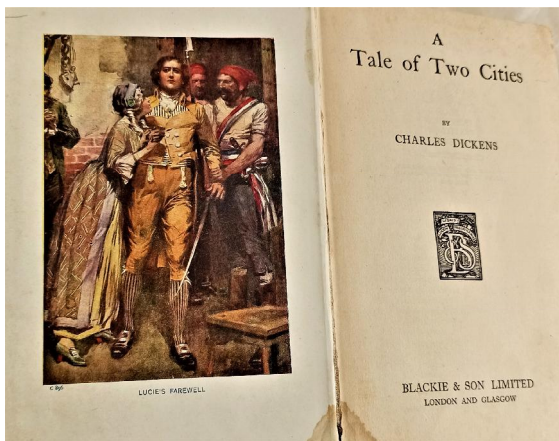
- Forster, C. (2013) *Typography versus... The Book Production War Economy Agreement*. URL: <http://clofster.com/2013/06/book-production-war-economy/> (date of access: 10.01.2022).
- Harris, J. (1992) *War and Social History: Britain and the Home Front during the Second World War*, in: *Contemporary European History*, vol. 1, no. 1, pp. 17–35. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/20081424> (date of access: 10.01.2022).
- Hench, J. B. (2010) *Books As Weapons: Propaganda, Publishing, and the Battle for Global Markets in the Era of World War II*. Cornell University Press.
- Holman, V. (2005) *Carefully Concealed Connections: The Ministry of Information and British Publishing, 1939–1946*, in: *Book History*, vol. 8, pp. 197–226. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/30227376> (date of access: 10.01.2022).
- Vassilopoulos, M. (2021) *The history of the Publishers Association. Publishers Association*. 05.05.2021 URL: <http://www.publishers.org.uk/publishers-association-history/30227376> (date of access: 10.01.2022).

Стаття надійшла до редакції 17.03.2022

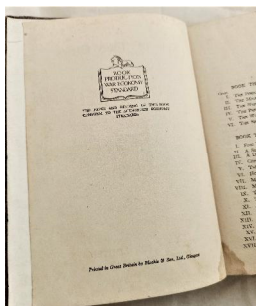
Стаття прийнята 17.04.2022

Ілюстрації

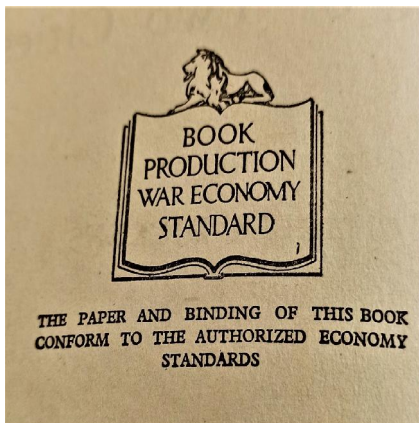
*іл. 1. Чарльз Діккенс «Повість двох міст»
Видавництво: Blackie & Son Limited (London and
Glasgow). 40-ві роки XX століття*

іл. 2. Титульна сторінка

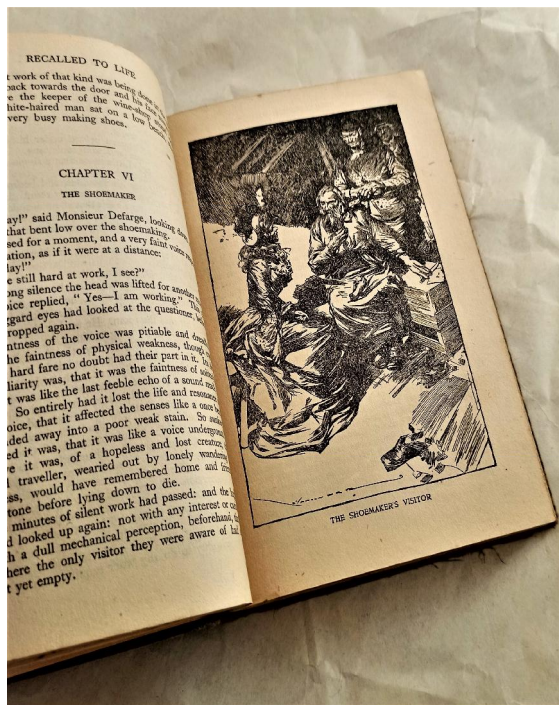

іл. 3. Знак «Book production war economy standard». «The paper and binding of this book conform to the authorized economy standards»

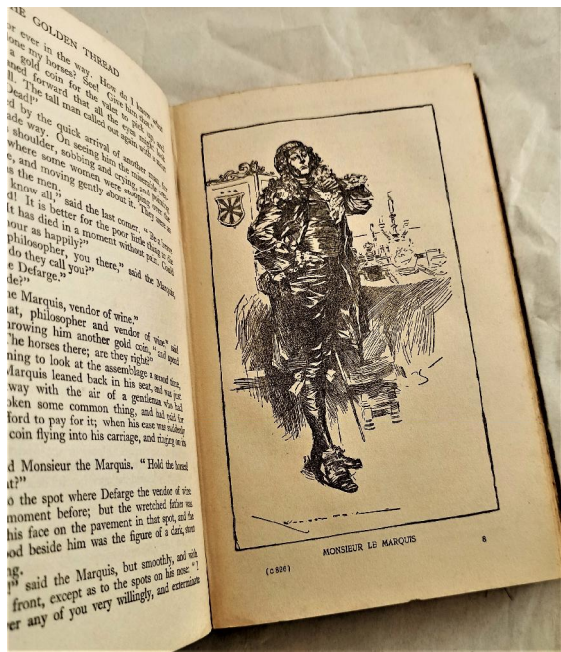
*ιλ. 3. Знак «Book production war economy standard».
«The paper and binding of this book conform to the authorized
economy standards»*

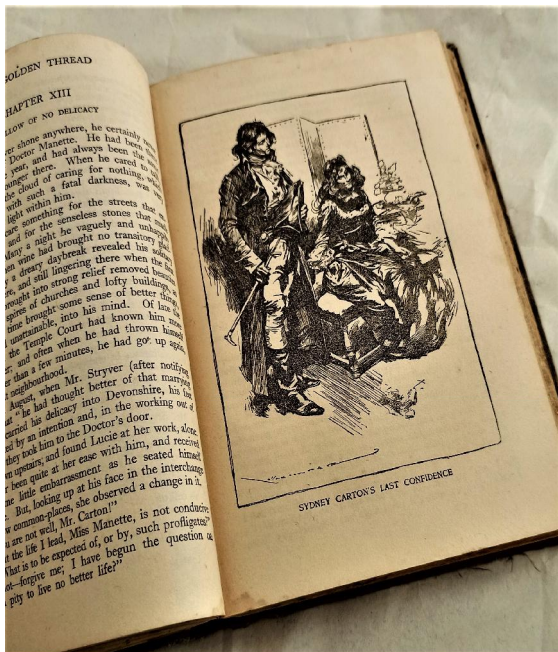

ил. 4. «The Shoemaker's Visitor»

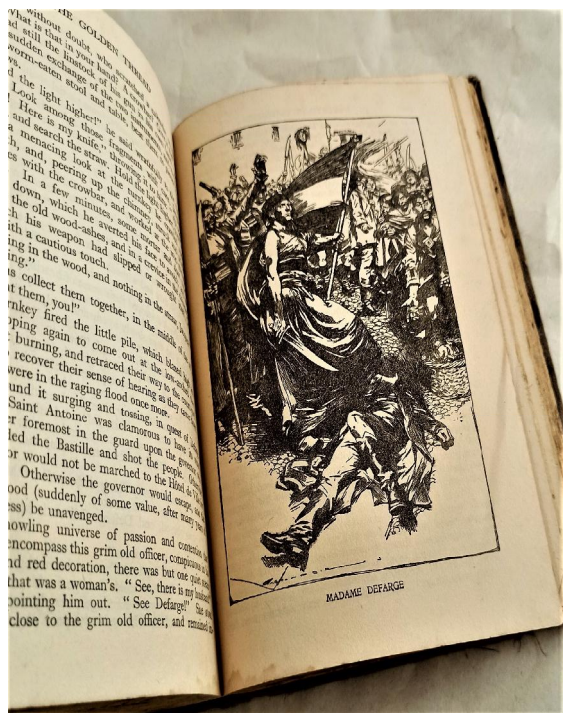

ил. 6 «Monsieur Le Marquis»

ил. 7 «Sydney Carton's Last Confidence»

i. 8. «Madame Defarge»

